

Vámpírevolúció

George R. R. Martin: *Lázalom*

Ha azt mondjuk, *Trónok harca*, mindenkinek beugrik a kortárs Tolkiennek is titulált George R. R. Martin neve. Azt talán kevesebben tudják, hogy az amerikai szerző már jóval a *Trónok harca* diadalmenete előtt is a legelismertebb SF-írók közé tartozott nyugaton, köszönhetően többek között 1982-es gyöngyszemének, a vámpírtörténetek műfaját megújító *Lázalom*nak.

Akárhova nézünk, mindenhol vámpírokat látunk: a tévében, a mozikban, a számítógép-monitorokon, a plakátokon és természetesen a könyvborítókön. Az ezerféle alakban nyüzsgő vámpírok már ősidők óta ott laknak rémálmainkban és/vagy erotikus képzelgéseinkben, mégis, mostanra mintha túl sok lenne a romantikus lányregényeket és a hollywoodi blockbustereket benépesítő elkorcsosult fajtákból. Ezekben a vérszegény időkben még értékesebb a *Lázalom*, amelyet nem véletlenül emlegetnek immár három évtizede a legjobb vámpírregények

között, nem csupán vérfagyasztó faktora miatt; ahogyan a *Trónok harca* friss levegőt lehelt az epikus fantasy áporodásnak indult műfajába, úgy reanimálta a *Lázalom* a vámpírregényeket.

Vámpírtörténetekből a *Lázalom* eredeti megjelenésekor, 1982-ben sem volt hiány, sőt: az 1970-es években két mai napig óriási népszerűségnek örvendő pályatárs alapozta meg karrierjét a vérszívók révén. Stephen King 1975-ben robbant az irodalmi köztudatba a *Salem végzetével*, amely a klasszikus Drakula-történetet helyezte át King kedvenc környezetébe, az amerikai kisvárosba. Egy évvel később érkezett a vámpírregények nagymamája, Anne Rice debütálása, az *Interjú a vámpírral*, amelynek 1994-es filmadaptációja kulcsszerepet játszott a különböző formákban mai napig tartó vérszívó reneszánszban. Az *Interjú a vámpírral* a *Salem végzetéhez* hasonlóan a gótikus rémregények népes családjába tartozik, egy jelentős csavarral: a szörnyeteg itt esendő lény, aki vámpír mivoltát átokként éli meg, és folyamatos küzdelmet folytat gyilkos ösztöneivel – mondhatni, a vámpír is ember.

Ekkor az ifjú George R. R. Martin még a fősodortól elütő, remekbe szabott sci-fi novellákkal hívja fel magára a figyelmet, a vámpírok azonban őt is foglalkoztatják. Egyik 1975-ös kisregénye, a *Night of the Vampyres* virtuóz módon vegyíti a gótikát és a katonai sci-fit: a Földet megszálló idegen faj nyomasztó technológiai fölénye ellenére olyan ellenséggel találkozik, amely nem ismer kegyelmet. A játékosan vérfagyasztó történetet mai napig a XX. század legjobb katonai sci-fije között tartják nyilván.

A fentiekből jól kirajzolódik Martin újító, néha egyenesen forradalmi hozzáállása a spekulatív fikcióhoz: míg King és Rice a gótikus rémtörténetek műfaji keretein belül maradván biztosra megy, Martin kockáztat. Tegyük hozzá, hogy mindez a szerző egyáltalán nem forradalomként, hanem az írás természetes állapotaként éli meg, ahogy Faulkneret idézve megfogalmazta: „Annyi definíciót kreálhatunk a science fictionre, fantasyre és horrorra, amennyit csak akarunk. Ám a végén mégis ugyanarról a régi történetről van szó: arról, amelyben az emberi szív küzd saját magával.”

Martin számára teljesen természetes volt tehát, hogy miután sci-fi íróként nevet szerzett magának, átnyergeljen a horrorra. Az *Interjú a vámpírhoz* hasonlóan a *Lázálom* is New Orleans környékén játszódik (a jelek szerint ez a vidék az amerikai vámpírok bölcsője, ahogy azt a manapság Charlaine Harris regényei, illetve a belőlük táplálkozó HBO sikersorozat, a *True Blood – Inni és élni hagyni* bizonyítja), ám a hasonlóságok ezzel nagyrészt véget is érnek. Az időpont 1857, az amerikai polgárháborút megelőző lázas évek egyike. Abner Marsh gőzhajókapitányra nehéz napok virradtak, hajóit szálkává zárta a jégzajlás, így a tönk szélére jutott, ám egy titokzatos idegen minden álmát teljesíti: felépítheti a Mississippi legnagyobb és leggyorsabb hajóját, a *Lázálmot*. Az Európából érkezett Joshua York nem kér sokat cserébe, csak bérelt helyet maga és barátai számára a fedélzetén...

Aki ez alapján kitalálná a folytatást, komoly meglepetésekre számíthat. A *Lázálom* nem kisebb célt tűzött ki magának, mint a vámpírmitosz újraírását, és a feladatot következetesen végre is hajtja. Martin úgy ír vérbő gótikus regényt, hogy közben végig finom iróniával kezeli a műfaji kliséket, összetett intertextuális hálót szöve Byrontól Bram Stokerig. Játsszik a műfaji elvárásokkal, hosszú ideig bizonytalanságban tartva az olvasót: kik az áldozatok és kik a szörnyetegek, léteznek egyáltalán határvonalak? Eközben a történet sosem csap át felesleges filozofálásba, végig tele van váratlan fordulatokkal és vérfagyasztó pillanatokkal; a *Lázálom* nem csupán intelligens, hanem igencsak félelmetes regény.

Ehhez jön Martin világalkotási készsége. A Mississippi vidéke és a folyami gőzhajózás hőskora izgalmas helyszín és korszak, s a láthatóan gondos kutatómunkával megírt *Lázálom* sikerrel idézi meg az amerikai Dél nagy írója, Mark Twain szellemét, aki a „lázas évek” során maga is gőzhajósként járta a Mississippit. A történet igazi főszereplője valójában a Vén Folyamördög, akit hidegen hagy emberek és vámpírok civakodása, és ugyanúgy hömpölyög ma is, mint 1857-ben és az emberi történelem kezdete előtt.

A *Lázálom* a kétezres évek legelőjén egyszer már megjelent ma-

416 oldal
Alexandra Kiadó

Íme, a vámpír

Ha azt mondanánk, hogy lényegében minden máshoz hasonlóan a vámpírokat is a magyaroknak köszönheti a világ, joggal vádolnának meg minket Hány Jánoshoz hasonló dicsekvéssel. Pedig van némi igazságtartalma ennek a kijelentésnek. Annyit tudunk biztosan, hogy már az ősi sumérek és héberek is ismerték a vámpírokat. Ki tudja, talán valóban Káin volt az első vérszívó, akit Isten sújtott ezzel az átkkal Ábel megölése miatt, ebben az esetben a vámpírok elfajzott rokonaink. A világ varázstanításával párhuzamosan a vérszívók a néphitből átkerültek az irodalom világába. Ezen a ponton pedig van okunk a büszkeségre: a gótikus előzmények után a modern vámpír 1897-ben születik meg az ír Bram Stoker révén, aki számára viszont egy magyar utazó és író, Vámbéry Ármin adta az ihletet. Vámbéry a korszak nagy utazója volt, aki a *Drakula* születése előtt Londonban került közeli barátságba Stokerrel. Hogy Vámbéry milyen hatást gyakorolt a *Drakula* születésére, az a mai napig vitatott: vannak, akik szerint az egész történet alapját a magyar utazó-tudós adta, míg mások szerint a hatás közvetettebb volt. Mindenesetre Drakulát a legendás 1931-es filmadaptációban csakis Lugosi Béla játszhatta, és akkor még nem is beszéltünk a fáma szerint rendszeresen embervérben fürdő és azt fogyasztó, így tiszteletbeli vámpírnak is tekinthető Báthory Erzsébetről – Martin a *Lázálomban* szintén emléket állít a koncepció boszorkányper révén tönkretett szerencsétlen asszonynak.

gyarul, a kiadás minősége azonban sajnos jól tükrözte a magyar SF könyvkiadás akkori kaotikus viszonyait. A regény mostani kiadása az ékes bizonyítéka annak, hogy minden ellenkező jel dacára nem minden lesz egyre rosszabb Magyarországon. A világ egyik legelismertebb SF-írójának korai klasszikusa végre méltó formában jelent meg magyar nyelven, ez pedig ok az ünneplésre és még inkább az olvasásra.

STEMLER MIKLÓS